

NÁRODNÍ MUZEUM DĚJIN ÁZERBÁJDŽÁNU

NÁRODNÍ MUZEUM DĚJIN ÁZERBÁJDŽÁNU JE NEJSTARŠÍM MUZEEM ÁZERBÁJDŽÁNSKÉ REPUBLIKY. V LETECH, KDY
ÁZERBÁJDŽÁN PATŘIL DO SVAZKU RUSKÉHO IMPÉRIA, ZDE TOTIŽ ANI ŽÁDNÉ HISTORICKÉ MUZEUM ZALOŽENO NE-
BYLO. TEPRVE KDYŽ ÁZERBÁJDŽÁN DOSÁHL NEZÁVISLOSTI A JAKO PRVNÍ NA MUSLIMSKÉM VÝCHODĚ BYLA ZALOŽE-
NA ÁZERBÁJDŽÁNSKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA, BYLO ROZHODNUTO O ZALOŽENÍ MUZEA DĚJIN REPUBLIKY. DNE
7. PROSINCE 1918 BYLO OTEVŘENO MUZEUM „ISTIGLAL“ („NEZÁVISLOST“). AČKOLIV MUZEUM EXISTOVALO JENOM
KRÁTKÝ ČAS, BYL PŘI SHROMAŽDOVÁNÍ ARCHEOLOGICKÝCH, HISTORICKÝCH, ETNOGRAFICKÝCH A NUMISMATICKÝCH
MATERIÁLŮ A RUKOPISŮ VYKONÁN VELKÝ KUS PRÁCE, A TO JAK V SAMOTNÉ REPUBLICE, TAK I ZA JEJÍMI HRANICEMI.

Když pak nezávislá Ázerbájdžánská republika padla pod náporom bolševických vojsk a v Ázerbájdžánu byla nastolena sovětská vláda, změnila se i situace v muzejní sféře. Dne 15. června 1920 bylo na základě muzea „Istiglal“ založeno Muzejní a exkurzní pododdělení (Muzexkurz) a v září roku 1920 bylo přejmenováno na Státní muzeum Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky. Jeho hlavními úkoly se stalo shromažďování, výzkum, ukládání a vystavování památek hmotné a duchovní kultury Ázerbájdžánu.

Zpočátku v muzeu fungovalo oddělení dějin, etnografie, archeologie, botaniky, zoologie, užitého a výtvarného umění, lidové osvěty a kromě toho i Ázerbájdžánská společnost pro bádání o rodném kraji a Komise pro ochranu starobylých památek. V následujících letech proběhla v muzeu řada strukturálních změn. V březnu roku 1936 bylo schváleno rozhodnutí o reorganizaci Ázerbájdžánského státního muzea, o založení muzea s historickým profilem a přejmenování na Muzeum dějin Ázerbájdžánu. Od muzea se odštěpila celá řada muzeí, k nimž patří dodnes fungující Muzeum umění (nyní Národní muzeum umění Ázerbájdžánu), Muzeum literatury (nyní Muzeum ázerbájdžánské literatury Nizámího

Gandževího), Muzeum divadla (nyní Ázerbájdžánské státní muzeum divadla Džafara Džabbarliho), Muzeum ateismu (nyní Ázerbájdžánské státní muzeum dějin náboženství), Muzeum zemědělství, Přírodovědné a historické muzeum (nyní Přírodovědné a historické muzeum Hasan-Beka Zardabiho).

Rozšíření Muzea dějin bránila skutečnost, že se nacházelo částečně ve vile ropného průmyslníka a mecenáše H. Z. Tagijeva a částečně v Paláci Širvanšáhů. Ve stejných budovách měly sídlo i jiné instituce, a to vyvolávalo další problémy s umístěním sbírkových fondů, vědeckých oddělení a plnohodnotné expozice. Nicméně Muzeum dějin, jako nejdůležitější politicko-kulturní instituce republiky, fungovalo jako jedno z významných vědecko-výzkumných center historického zaměření v Ázerbájdžánu a jako centrum pro přípravu vědeckých kádrů v oboru historie, archeologie, etnografie a numismatiky Ázerbájdžánu. Muzeum zajistilo také uspořádání prvních speciálních archeologických, numismatických a etnografických expedic a putovních výstav v republice.

První plnohodnotná vědecká expozice muzea, která prezentovala dějiny Ázerbájdžánu od nejstarších období až do druhé poloviny 20. století, byla otevřena

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, pracovna H. Z. Tagijeva

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, východní sál muzea-obydlí H. Z. Tagijeva

v roce 1955 a s periodicky prováděnými změnami a doplňováním fungovala až do obnovy nezávislosti republiky v roce 1991. V Muzeu dějin také pracovala skupina, která díky svojí činnosti v oboru podmořské archeologie byla naprosto jedinečnou a která prováděla vykopávky v pobřežních vodách Kaspického moře a pobřežním pásu.

Zrychlený rozvoj nezávislé Ázerbájdžánské republiky vyžadoval založení muzea, které by odpovídalo nejmodernějším požadavkům. Je nutno také poznamenat, že samotná budova Muzea dějin – vila H. Z. Tagijeva, je unikátní architektonickou památkou z počátku 20. století.

Budova byla postavena v letech 1895-1901 podle projektu ruského architekta polského původu I. Goslavského, přičemž pro stavbu byly použity nejnovější materiály a technologie té doby. Interiér budovy byl vyzdoben za použití cenných druhů dřevin, k pozlacení bylo použito zlato za více než 40 tisíc rublů (podle cen z roku 1900). Každá místnost měla neopakovatelnou výzdobu, Evropský sál byl vyzdoben ve stylu antického umění, Východní sál ve stylu paláce Alhambra v Granadě.

V letech sovětské vlády se v části domu nacházel útulek pro bezprizorné děti, Sovět lidových komisařů Ázerbájdžánské SSR, různé archívy, a to vše samozřejmě značně poškodilo vnitřní zařízení a celkový vzhled Muzea dějin. Nádherné nástěnné ornamenty byly na mnoha místech přetřeny obyčejnou barvou, přes unikátní zrcadlový povrch na stropě řady místností bylo přibito dřevěné obložení.

V roce 2000 byly z Tagijevovy vily vystěhovány instituce, které nijak nesouvisely s muzeem, a v samotné budově byly v roce 2005 zahájeny důkladné restaurátorské práce za účasti zahraničních společností a odborníků. V listopadu roku 2005 Muzeum dějin získalo status Národního muzea.

28. prosince 2007 se za účasti prezidenta Ázerbájdžánské republiky pana İlhama Alijeva konalo slavnostní otevření Národního muzea dějin Ázerbájdžánu.

Dnes je Národní muzeum dějin Ázerbájdžánu hlavním muzeem republiky. Nachází se v jedné z nejkrásnějších budov města Baku, v bývalé vile – sídle i bankovním domě ropného magnáta, známého filantropa a mecenáše Hadžiho Zejnalabdina Tagijeva.

*Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu,
oddělení dávnověku*

Užitková plocha budovy má 3 000 metrů čtverečních. Z této plochy zaujímá 2 000 metrů vědecká expozice, v jejíž památkách hmotné a duchovní kultury a v originálních dokumentech politických dějin a sociálně-ekonomického života země se zrcadlí dějiny Ázerbájdžánu.

Celkový počet muzejních exponátů přesahuje 300 000 evidenčních jednotek. 20 000 z nich je vystaveno v expozici, ostatní jsou uloženy ve vědeckých sbírkových fondech.

V expozici v přízemí muzea jsou vystaveny jedinečné paleontologické exponáty – lebka nosorožce a divokého koně (před 180-170 tis. lety) ze známého Binagadinského ropného (asfaltového) jezera vzdáleného 8-10 km od Baku, zkamenělé úlomky dřeva (před 35-25 mil. let) a fragment holenní kosti mamuta (před 5-2 mil. let), který byl objeven na území agstafského okresu. Ázerbájdžán patří k nejstarším územím obývaným člověkem, o čemž svědčí i vystavené artefakty – ohniště, kosti snědených zvířat patřící ke Guručajské archeologické kultuře (existovala souběžně s Olduvajskou kulturou Afriky z doby před 2-1,5 mil. let) a dolní čelist člověka doby kamenné (Azokantropa) ve věku 18 až 20 let (před 400-350 tis. lety), která byla nalezena ve světově proslulé Azokské jeskyni. Vedle pazourkových a obsidiánových pracovních nástrojů jsou zde vystavovány materiály z období mezolitu (před 13-19 tis. lety) nalezené

v Gobustánské přírodní rezervaci vzdálené 60 km od Baku, v níž se nachází celosvětově známá galerie skalních obrazů, které čítají více než 6 tisíc výjevů z každodenního života, lovu a náboženských obřadů. Velký zájem vyvolávají pozůstatky obilnin z období neolitu (před 8-6 tis. lety) a eneolitu (před 6-5 tis. lety); pozornost si zaslouží také malovaná keramická nádoba z doby Chaláfské kultury svědčící o stycích původního obyvatelstva Ázerbájdžánu s kmeny na území Mezopotámie.

V muzejní expozici je věnováno hodně prostoru době bronzové (před 5-2 tis. lety). Exponáty zde vystavené – petroglyfy z Apšeronu, skalní malby

Nejmenší exponáty Národního muzea dějin Ázerbájdžánu o velikosti špendlíku, unikátní práce ázerbájdžánských klenotníků první poloviny 20. století

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, východní sál muzea-obydlí H. Z. Tagijeva.

z Gamigaje v Nachičevanu vyprávějí o duchovním životě našich předků. Velký zájem vzbuzují hliněné sošky býka, trojnožky, nádoby ve tvaru vysokých bot, hliněné modely krytých vozů, kamenné formy na odlévání bronzu, bronzové zbraně z doby unikátní Kuro-arakské archeologické kultury. Pozornost poutají džbány nejvyšší umělecké úrovně z období Nachičevanské a Chodžali-gedabejské archeologické kultury. Doba železná je zastoupena zbraněmi a pracovním náradím, antropomorfními soškami, zoomorfní keramikou, hliněnými pečetěmi, které sloužily jako uzávěry nádob a byly nalezeny v mohylových hrobech, urnových a podzemních pohřebištích. Spony skytských bronzových pásů se zvířecími motivy, bronzové symboly moci – soška jelena a kamzíka, stříbrná nádoba, skytské hroty šípů, dovezená pečetidla válcového tvaru – to vše svědčí o usazení kimersko-skytsko-sakských kmenů v Ázerbájdžánu, o vzájemných vztazích mezi skytskými říšemi a sousedními státy Mannou a Médii. Exponáty pozdějšího období demonstrují politickou a ekonomickou situaci v suverénních státech Ázerbájdžánu – Atropatene a Albanii. Zlaté, stříbrné, skleněné, bronzové ozdoby, terakotová pečetidla, kamenný podstavec chrámu a lampy s albanskými nápisy, sasanidské mince vyražené v ázerbájdžánských městech svědčí o zbožně peněžním hospodářství a zahraničních stycích Ázerbájdžánu v období antiky a raného středověku.

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, oddělení středověkých dějin Ázerbájdžánu

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, východní sál muzea-obydlí H. Z. Tagijeva

Dějiny období ázerbájdžánských feudálních států, jakými byly říše Širvanšáhů, Sádžidů, Salaridů, Šeddadidů a Atabeků se promítají v detailech architektonických objektů, v epigrafických a numismatických památkách. V přízemní expozici jsou vystaveny skvělé ukázky glazované keramiky z archeologických vykopávek

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, oddělení „Ázerbájdžánského státu 18. století“

v Bajlaganu, Gjandže, Gabale a dalších středověkých ázerbájdžánských městech, čínského seladonového nádobí, výrobků z hedvábí a hedvábných oděvů dovážených po Velké hedvábné stezce. Jsou zde také vystaveny náhrobní kameny s obrazy výjevů z běžného života, sportovní nářadí, astrologické nástroje, miniatury. Mezi exponáty najdeme i předměty z období vzniku feudálních států Kara Kojunlu, Ak Kojunlu a říše Sefevidů. Velký zájem návštěvníků vzbuzují materiály vyzvednuté ze dna Kaspického moře pracovníky skupiny, která se v muzeu zabývá podmořskou archeologií.

V prvním patře muzea je vystavena expozice muzea, v níž se nacházejí originální exponáty dokladující hospodářský, sociální, kulturní a vědecko-osvětový život Ázerbájdžánu od 18. století až do počátku 20. století. Tato část expozice začíná ukázkami korouhví ázerbájdžánských chanátů, které se zformovaly ve druhé polovině 18. století. Je zde korouhev Erivanského chanátu s vyobrazením lva a slunce – starotureckého symbolu moci, korouhve Gjandžského, Bakuského a Šekinského chanátu, dále unikátní koberce a etnografické materiály z období chanátů, náhrobky některých významných státních činitelů. V sálech jsou vystaveny originální dokumenty a zbraně z období počátku a ukončení anexe severního Ázerbájdžánu Ruskou říší.

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, východní sál muzea-obydlí H. Z. Tagijeva

Samostatná část je věnována ukázkám lidové tvořivosti – domácího náčiní, užitého umění; ve vedlejším výstavním sále jsou koberce, hedvábné látky, výrobky tkalcovského řemesla. V dalších sálech jsou vystaveny exponáty věnované obchodu a ekonomice – předměty vývozu a dovozu, zařízení a dokumenty železniční dopravy, rybolovu, lodního stavitelství. Mimořádný zájem vyvolávají lidové hudební nástroje, osobní předměty vědeckých osobností, představitelů osvěty a kultury. V sálech věnovaných účasti Ázerbájdžánu v revolučním hnutí jsou prezentovány krušné události počátku 20. století. V sálech 1. světové války poutají pozornost osobní předměty a dokumenty ázerbájdžánských lékařů, důstojníků a generálů – účastníků války.

Události z období zhroucení carského Ruska a genocidy z března roku 1918 spáchané na pokojném ázerbájdžánském obyvatelstvu bolševicko-dašnakskou aliancí dokladují originální exponáty posbírané po malých částech. V posledních sálech expozice prvního patra najdeme dokumenty a originální exponáty z období formování a působnosti Ázerbájdžánské demokratické republiky (1918-1920). Jsou zde vystaveny osobní předměty zakladatelů republiky a hlavní symboly státnosti – Deklarace o nezávislosti, znak, text hymny, vlajka, bankovky a platidla, známky, medaile, odznaky.

První expozici otevřenou v roce 2007 v budově Národního muzea historie Ázerbájdžánu v prostorách, které využíval k bydlení Hadži Zejnalabdin Tagijev, byla stálá expozice věnovaná této osobnosti, jejímiž exponáty jsou památky Tagijevovy rodiny. Tato expozice

se těší vytrvalému zájmu návštěvníků. V deseti pokojích sloužících dnes jako muzeum jsou vystaveny předměty dokladující činnost H. Z. Tagijeva jako průmyslníka a magnáta, styl a způsob života ázerbájdžánských milionářů z počátku 20. století.

Je třeba uvést, že při předvádění originálních exponátů vystavených ve vědecké expozici jsou dnes také využívány moderní informační technologie – bezdotykové počítače, monitory, videoprojektory.

Rozšiřováním a zdokonalováním stálé expozice muzea se zabývá oddělení vědecké expozice dějin Ázerbájdžánu, přičemž k této činnosti využívá úspěchů dosažených ázerbájdžánskými vědci v oblasti historie a principů moderního muzejnictví. Propagaci ázerbájdžánské historie a kultury má na starost vědecko-osvětové oddělení muzea, které se věnuje práci s návštěvníky všech věkových skupin a organizování exkurzí v ázerbájdžánském, ruském a anglickém jazyce.

V muzejních fondech v depozitních prostorách muzea pak probíhá každodenní vědecká práce spočívající v pasportizaci, konzervaci a publikování dokladů o hmotných a duchovních hodnotách ázerbájdžánského národa.

Oddělení fondu archeologických nálezů se zabývá výzkumem více než 80 tisíc exponátů uložených v archeologických sbírkách. Oddělení fondu numismatiky je největším numismatickým centrem v republice, je v něm uloženo a zkoumáno více než 100 tisíc mincí z různých období a zemí. Etnografické oddělení se zabývá výzkumem více než 9 tisíc etnografických materiálů prezentujících každodenní život a hmotnou kulturu ázerbájdžánského národa.

Muzejní sbírkový fond zbraní čítá více než 2 200 exponátů, k nimž patří korouhve, prapory z různých období, obranné zbraně, chladné a defenzivní zbraně. Dokumentární sbírkový fond spravuje rozsáhlé sbírky historických dokumentů, fotografií, pohlednic počínaje koncem 19. století. Ve sbírce dárků a památných předmětů jsou uloženy předměty (5 300 exponátů), které patřily čelným státním, společenským, politickým, vojenským, vědeckým a kulturním osobnostem Ázerbájdžánu, dále pak dary, které Ázerbájdžánu věnovaly různé státní a společenské organizace zahraničních zemí. Ve sbírkách fondu výtvarného umění je více než 800 obrazů, mozaikových a inkrustovaných výtvarných děl ázerbájdžánských, ruských i evropských umělců. Fond pomocných historických materiálů čítá více než 30 tisíc exponátů, mezi nimiž jsou řády, medaile, známky, cenné papíry, odznaky připínané na hrud' nebo vhodné k postavení na stůl a razítka. Speciální fond obsahuje asi 300 zlatých, přibližně 600 stříbrných a více než 700 numismatických předmětů obzvláště velké hodnoty. Ve fondu fotografických negativů je uloženo více než 20 tisíc evidenčních jednotek, mezi nimiž jen unikátních negativů na skle je více než 8 tisíc.

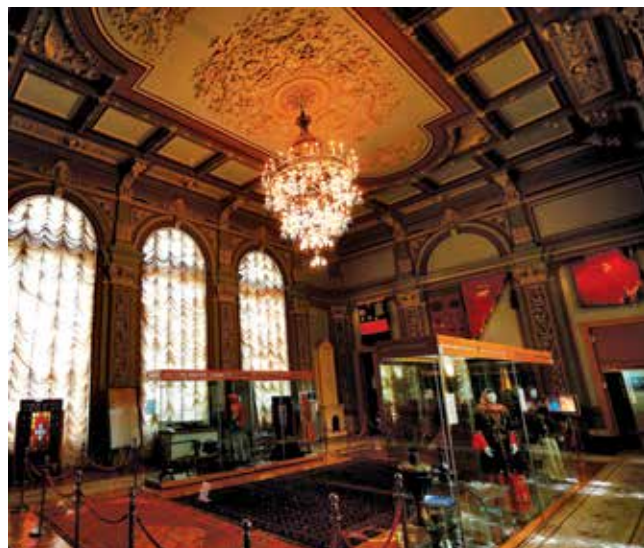
Momentálně probíhá elektronická pasportizace všech muzejních exponátů.

Muzeum vlastní restaurátorskou laboratoř, jejíž pracovníci se specializují na restaurování kovových, keramických a dřevěných předmětů, koberců, textilu, malířských a grafických uměleckých děl. Výsledky trpělivé práce restaurátorů bylo možné shlédnout na výstavě „Druhý život muzejních exponátů“ (2010).

Muzejní knihovna obsahuje více než 84 000 knih, z nichž 4 570 je uloženo ve vzácném knižním fondu.

V muzeu také funguje archív (dokladuje historii činnosti muzea) a odborná komise pro příjem a pořizování cenných muzejních předmětů a muzeum má dále svou vědeckou radu. Samostatný výstavní sál

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, oddělení starověkých dějin Ázerbájdžánu

Expozice Národního muzea dějin Ázerbájdžánu, oddělení „Ázerbájdžánského státu 18. století“

umožňuje pořádat tematické výstavy, jejichž organizaci má na starost oddělení zahraničních styků a výstavnictví. V konferenčním sále muzea probíhají pravidelně mezinárodní a republikové konference, prezentace, oslavují se výročí a památné dny.

Jako instituce, která je součástí Národní akademie věd Ázerbájdžánu, se muzeum zabývá výzkumem a publikováním památek hmotné a duchovní kultury Ázerbájdžánu.

Muzeum každoročně vydává speciální sborník článků. V článcích publikovaných ve sborníku jsou uvedeny informace o muzejních sbírkách, aktuálních otázkách v oboru muzejnictví, o vědecké činnosti pracovníků muzea. Počínaje rokem 2002 jsou systematicky a důsledně vydávány katalogy jednotlivých muzejních sbírek. Jsou také vydávány cestovní příručky, brožurky, alba věnovaná vzácným a unikátním muzejním exponátům, multimediální kompaktní disk (s podporou UNESCO).

Struktura muzea tak umožňuje realizovat celý cyklus výzkumu a propagace dějin Ázerbájdžánu v následujících etapách: shromažďování, evidence, uložení, zpracování, vědecký výzkum, publikace a vystavení historických materiálů nalezených v Ázerbájdžánu.

Oslava 90. výročí Národního muzea dějin Ázerbájdžánu v roce 2010 se stala velkou událostí v kulturním a vědeckém životě republiky. Slavnostních akcí se zúčastnili hlavní představitelé republiky a ředitelé největších světových muzeí.

Národní muzeum dějin Ázerbájdžánu je dnes nejen místem, kde jsou uloženy exponáty, ale je i součástí historické paměti národa, prostorem pro hodnocení, zkoumání a propagaci dějin. ❁